היינו דקאתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו ליה מאי הוי והא א)תנן [א]בן עשרים שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים [ב]לא חולץ ולא מיבם לאו איתמר עלה אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב [ג]והוא שנולדו בו סימני סרים אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים שמע מינה וכי לא נולדו לו סימני סרים עד כמה תני ר' חייא [ד]עד רוב שנותיו (א) כי אתא לקמיה דרבי חייא אי כחיש אמר להו ליברי ואי אברי אמר להו ליכחוש דהני סימני זמנין דאתו מחמת כחישותא זמנין דאתו מחמת בריותא ב)איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן (אמר) רבא אמר רב נחמן [ה]תוך זמן כלפני זמן רבא בר רב שילא אמר ר"נ תוך זמן כלאחר זמן והא דרבא ג)לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא תוך זמן (ב) דאזיל זבין נכסי ואתא לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום מאן דחזא סבר משום דתוך זמן ולא היא התם שטותא יתירתא חזא ביה דהוה קא משחרר להו לעבדיה שלח ליה גידל בר מנשיא ד)לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן מהו שלח ליה [ו]אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה תינוק ה)מעשה שהיה כך היה ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה ו)(והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ד)ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי ז)[אבוהו כגידל בר מנשיא] אתא לקמיה דרבא אמרו ליה קרוביה זיל אכול תמרי ושדי ביה קשייתא בי רבא עבד הכי אמר להו זביניה לאו זביני כי קא כתבו ליה שטרא אמרו ליה לקוחות זיל אימא ליה לרבא מגלת אסתר בזוזא שטרא דמר בזוזא אזל א"ל אמר להו זביניה זביני אמרו ליה קרוביה לקוחות אגמרוהו אמר להו מסברי ליה סבר (ג) כיון דמסברי ליה וסבר מידע ידע והאי דעבד הכי חוצפא יתירא הוא דהוה ביה אמר רב הונא בריה דרב יהושע [ז]ולעדות עדותו עדות אמר מר זוטרא [ח]לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא א"ל רב אשי למר זוטרא מ"ש מטלטלי [ט]דזביניה זביני אלא מעתה הא דתנן ח)[י]הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ה"נ דעדותן עדות א"ל התם [כ]בעינא [1]ועמדו שני האנשים וליכא ט)אמר אמימר [ל]ומתנתו מתנה א"ל רב אשי לאמימר השתא ומה זביני דמקבל זוזי אמרת דלא דלמא מוזיל ומזבין כל שכן מתנה דלא מטי ליה ולא מידי א"ל

היינו דאמרו ליה מהו לבודקו. שאם לא ימלאו בו שערות יחזיקוהו כקטן עד עשרים כדמפרש ואזיל. ודוקא לענין למכור בנכסי אביו תרתי בעינן שמנה עשרה שנים ושערות אבל לענין עונשים ומלות מבן י"ג חשיב גדול אם הביא שערות: **יביאו ראיה.** קרובי האלמנה כדי לפטרה מזה היבם להתירה לשוק בלא חליצה ויבום: **והוא הסרים כו'.** והרי הוא סריס ולא חולץ ולא מיבם כדאמר ביבמות [עט:] דלא קרינא ביה להקים לאחיו שם ט) וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. אלמא מבן עשרים ואילך אע"ג דלא אייתי שערות כגדול מחזיקין ליה ומפני שהוא סריס לא אייתי שערות: **והוא שנולדו בו סימני סרים.** סימנין המפורשין ביבמות (דף פ:) דכיון דאיכא תרתי חשבינן ליה כגדול אבל בן עשרים שלא הביא שערות ואין בו סימני סריס חשבינן ליה כקטן עד רוב שנותיו כדמפרש ואזיל ואי נולדו בו סימני סריס מקמי דליהוי בן עשרים ושערות נמי לא אייתי אכתי לא סמכינן למיחשביה סריס עד דליהוי בן עשרים ויהא בו סימני סריס דאיכא תרתי: **וכי לא נולדו בו סימני סרים.** ושערות נמי לא הביא עד כמה נחזיקהו כקטן: **רוב שנותיו.** ל"ו שנים שהן רוב שבעים כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ): **הני סימנים זימנין כו'.** פירוש הוי והדלקמיה קאי כי אתו לקמיה דר' חייא כו': **כחישותא.** כשהנער כחוש בבשרו: **כי אתו לקמיה.** המתעכבין יותר מדאי להביא שערות: **אלחשוהו.** דלמא מחמת בריאותא נתרו להו: **תוך זמן.** שנת שמנה עשרה גופיה למר ושנת עשרים גופיה למר והביא שערות: **לפני זמן.** שאין מכירתו מכירה בנכסי אביו: **דההוא תוך זמנו.** שמכר בנכסי אביו: **ולא היא.** מהכא לא פשטינן ליה: **דקא משחרר להו לעבדיה.** וזהו איבוד ממון בחנם שאין לו בה הנאה: אית דגרסי **מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין ולא מבעיא בת ארבע עשרה אלא אפי' כבת שב וכבת שית כדתנן הפעוטות כו' ומוקים להו בגיטין כבר שית וכבר שבע אלא מעשה שהיה כך היה.** ולא נהירא דמאי אתא לאשמועינן מתני' היא י) הפעוטות מקחן מקח כו' ואפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן דהא כבר שית כבר שבע מוקמית לה. ונראה בעיני דבמקרקעי מיירי ולא גרסינן במטלטלין והכי מפרש לה שלח ליה רב גידל בר מנשיא לרב ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת עשרים. מהכא שמעינן דעד השתא איירינן בשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן ואפילו הכי מבן עשרים ואילך מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל בפחות מבן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו: ה"ג **שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בתינוק כו': והא דרבא לאו בפירוש כו'** לא גרסינן הכא כלל וה"ג **ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו כגידל בר מנשיא.** בחזקת יודע בטיב משא ומתן: **אתא לקמיה דרבא.** כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן: **אמרו ליה קרוביה.** לאותו יתום: **זיל אכול תמרי.** והשלך גרעינים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסיך: **כי כתבו ליה שטרא.** פסק דין שיחזירו לו נכסיו: **אמרו ליה לקוחות כו'.** הורוהו דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן ולא יפסידו לקוחות מקחם: **מגילת אסתר.** שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזוזא ובשביל שטר קטן שכותב לי שואל לי זוז בתמיה: **אמרו ליה.** קרובים לרבא: **לקוחות אגמרוהו.** לומר כן להאי אך אינו יודע כלום: **אמר להו כיון דמסברי ליה.** דבר חכמה ויודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר והאי דשדא קשייתא חוצפא בעלמא הוא דעבד ולא מתוך שטות: **א"ר (זירא) [הונא] ולעדות מעיד.** אע"פ שאמרנו בפחות מכ' שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו אבל לעדות נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מבן י"ג ואילך שהביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה: **אלא במטלטלי.** בעדות מטלטלי: **מ"ש.** עדות מטלטלי דנאמן: **משום דזביניה זביני.** במטלטלי אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן דהיינו פעוטות ה"נ לעדותו במטלטלי הויא עדות: **אלא מעתה הא דקתני הפעוטות כו'.** ומוקמינן לה בגיטין כבר שית כבר שבע: **ועמדו שני האנשים.** בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.) ובעינן אנשים ולא קטנים: **אמר אמימר ומתנתו.** של בן י"ג ויום אחד הויא מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירת קרקעותיו מכירה: **השתא ומה זביני דקשקיל זוזי.** דדרך חכמה היא זאת אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זביני עד שיהא בן עשרים הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן ומתנה שהוא דרך שטות מיבעי דתקון רבנן דלא ליהוי מתנה:

לאו מי איתמר עלה כו'. הכא נמי הוה מצי לשנויי בפחות מזמן מכר והיה יודע בטיב משא ומתן [א] והיו רוצים לבודקו אם הביא שתי שערות אם לאו שאם הוא קטן הרי כפעוטות שאין ממכרן ממכר במקרקעי כדאמרינן בסמוך אלא שפיר קא משני: **הכי גרים ר"ת.** דזימנין דאתו מחמת בריאותא וזימנין דאתו מחמת כחישותא. והכי גרס' בהאשה רבה (יבמות דף צז.) כ) בכל הספרים וכן נראה יותר דכי אתו לקמיה דרבי חייא משמע שעדיין לא הביאו שתי שערות ולכך אמר להבריאם או להכחישם כדי להביא שערות ולא כספרים דגרסי זימנא דנתרי מחמת בריותן: **מקחה מקח וממכרה ממכר.** לאו דוקא נקט מקחה מקח דהא פשיטא אלא איידי דנקט ממכרה ממכר נקט נמי מקחה מקח: **לא אמרו אלא במטלטלי אבל מקרקעי לא.** אין לפרש לעדות קרקע דמאי שנא למטלטלי [ב] ועוד דהכא לא שייכא שום שטות אלא נראה לפרש דהיינו עדות שיאמרו כך וכך היתה שוה זו הקרקע דכיון דמיקרבא דעתיה לגבי זוזא (ד) ישום אותה ל) יותר משוייה אבל מטלטלים לא ישום אותם ל) יותר משווים דמיקרבא דעתיה נמי לגבי מטלטלי וגם אין הפסד מ) במקרקעי כמו נ) במטלטלי:

ולטעמיך

עין משפט נר מצוה

קלא א מיי' פ"ב מהל' אישות הל' יא סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב וסי' קעב סעיף ו בהג"ה:

קלב ב מיי' פ"ו מהל' יבום וחליצה הל"ב סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעב סעיף א:

קלג ג מיי' פ"ב מהל' אישות הל' יב סמג עשין ל טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב:

קלד ד מיי' שם ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יג:

קלה ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יד:

קלו ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף א וסעיף ח:

קלז ז ח מיי' פ"ט מהל' עדות הל' ח סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף ג:

קלח ט י מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף א:

קלט כ מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה ז סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף א:

קמ ל מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף י:

◆

מוסף רש"י

יביאו ראיה שהוא בן עשרים. קרובי האשה יביאו ראיה (נדה מז:) אם ב"ד מצריכין את היבמה לחלוץ ולייבם, יביאו קרובי היבמה ראיה שהוא בן כ' ותיפטר בלא חליצה ויבום (יבמות פ.). **והוא הסריס.** כלומר ונולדו בו סימני סריס, והכי מפרש בנדה בפ' יוצא דופן (מז:) דאי לא נולדו לו סימני סריס אמרינן האי דלא מייתי משום קטנות הוא ומחזקינן ליה כקטן עד רוב שנותיו (יבמות פ.). **לא חולץ ולא מייבם.** דלאו בר אוקמי שם לאחיו הוא (שם צז.) סריס לאו בר חליצה הוא דכתיב להקים לאחיו שם בישראל והאי לאו בר הכי הוא (נדה מז:). **והוא שנולדו בו סימני סריס.** הא דקתני דחשבינן ליה כגדול, כגון שנולדו בו סימני סריס, דמוכחא מילתא דהאי דלא מייתי משום דסריס הוא, אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סריס תלינן ביה קטנות וחיישינן דלמא אתו (יבמות צז.) כגון שנולדו בו סימני סריס המפורשים בהערל, כל שאין בשרו מוציא הבל כשהוא רוחץ ושערו לקוי ובשרו מחליק (נדה מז:). **הפעוטות.** תינוקות בני תשע ושמונה כדאמרינן בהניזקין (כתובות ע. ועי' גיטין נט. ורש"י שם סה.). **במטלטלין.** אם מכר מטלטלין (גיטין נט.) דוקא, אבל במקרקעי לא עד שיביאו שתי שערות או עד שיהא בן עשרים (כתובות ע.).

◆

רבינו גרשום

אלא למאן דאמר בן כ' מצי זבין בנכסי אביו ולא קודם לכן. ואי האי דבני ברק היה בן כ' למה ליה לבודקו בשערות והתנן בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות וקנו ממנו כלום בנכסי אביו יביאו ראיה שהוא מבן כ' ומכירתו מכירה אלמא אי הוה בן כ' אע"ג דלא הביא ב' שערות מכירתו מכירה. ומסיים (הברייתא) [המשנה] והוא סריס. כלומר מאחר שלא הביא עד כ' סריס הוא ולא חולץ ולא מייבם משום דכל העולה לייבום עולה לחליצה והא סריס אינו עולה לייבום משום אשר לא יבנה את בית אחיו כתיב. וקשיא לרבא דאמר מבן כ' דאי בר הכי הוא לא צריך ליבדקיה בשערות. לעולם אימא לך דצריך למיבדק בן כ' אם הביא שתי שערות אי לא והכא טעמא מאי קתני הכי יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא לאו מי איתמר עלה דההיא (ברייתא) [משנה] אמאי דתנא והוא סריס לא חולץ. א) ואמאי קאמר יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא. אמר שמואל והוא שנולדו לו סימני סריס קודם כ' שנה מאותן סימנים דקאמרי' במס' יבמות (דף פ ע"ב) אין בשרו מעלה הבל ואינו עושה כיפה ומשום הכי אינו צריך לבדוק בתר סימנים ומכירתו מכירה. אבל [לא] נולדו לו סימני סריס צריך למיבדק בתר סימנים אע"ג דאיהו כ'. דיקא נמי (דהא ברייתא) דבנולדו לו סימני סריס מיירי מדקתני והוא הסריס ש"מ דבסריס קא מיירי ומש"ה לא בדקינן בסימנים. וכי לא נולדו לו סימני סריס ולא הביא ב' שערות והוא כבן כ' עד כמה שנים מצפין לשערות דאמרי' קטן הוא דאין מכירתו מכירה. תני ר' חייא עד רוב שנותיו דהיינו ל"ו שנה כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'. אבל כשיגיעו רוב שנותיו מכירתו מכירה אע"ג דלא הביא והכי דייקינן. הלכך אליבא דרבא עד כ' בעי דיביא ב' שערות והוא מבן כ' מכירתו מכירה. אבל אי לא הביא אפי' עבר כ' אין מכירתו מכירה עד רוב שנותיו. והכי נמי פחות מבן כ' אם הביא אין מכירתו מכירה עד שיהיה בן כ'. ואם נולדו לו סימני סריס עד כ' אין מכירתו מכירה למעלה מכ' מכירתו מכירה. וה"נ דריש אליבא דרב הונא לפי ענין מילתא כי האי גוונא אם הוא בן י"ח והביא ב' שערות מכירתו מכירה. אם לא הביא עד רוב שנותיו ב) ואם הביא קודם י"ח אין מכירתו מכירה. ואם הביא סימני סריס קודם י"ח מכירתו מכירה לאחר י"ח: כי אתא לקמיה דר' חייא. האי יותר מבן כ' עד שלא הביא שערות. אמר להו כו': איבעיא להו. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אם הביא ב' שערות בתוך הזמן בשנת כ' או בי"ח ומכר מהו מי אמרי' תוך זמן כלפני זמן. כי היכי דלפני זמן אע"ג דהביא אין מכירתו מכירה ה"נ האי או דלמא כלאחר זמן דמי כי היכי דלאחר כ' אם הביא מכירתו מכירה ה"נ האי בתוך הזמן הואיל והביא מכירתו מכירה. וה"נ איבעיא להו אליבא דמ"ד בן י"ח: (רבה ב"ר שילא) [רבא] אמר תוך זמן כלפני זמן ואין מכירתו מכירה אע"ג דהביא ב' שערות דההוא תוך זמנו שמכר בנכסי אביו ג) לא עשה כלום משום דתוך זמן הוא. והיינו מכללא ולא בפירוש אמרה. ולא היא התם טעמא מאי אמר תוך זמן כלפני זמן ולא עשה כלום משום דשטותא יתירתא הוא דחזה ביה דהוה משחרר ליה לעבדיה ומש"ה אמר דקטן הוא דעשה מעשה קטן ושוטה ואי לאו הכי ודאי הוה אמר תוך זמן כלאחר זמן ואם הביא ב' שערות מכירתו מכירה: יודעת בטיב משא ומתן. אם מכרה במקרקעי שלה ולא בשל אביה מהו מי הויא מכירה אי לא. במטלטלי לא איצטריך למיבעי דפשיטא ליה דמשהיא בת ט' שנה ויום אחד מוכרת במטלטלין אם יודעת בטיב משא ומתן כדקתני מתני' הפעוטות כבן ט' כבן עשר מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין: ולשלח ליה בתינוק. היודע בטיב משא ומתן אם יכול למכור מקרקעי שלו אי לא: מעשה שהיה כן היה. שתינוקת מכרה וה"ה לתינוק: ולשלח ליה בת י"ב שנה ויום אחד. דכבר בוגרת היא מאי שנא בת י"ד שנה ויום אחד: והא דרבא. דאמר לעיל מאימת קטן מוכר בנכסי אביו מבן כ': לאו בפירוש כו' דההוא פחות מבן כ'. מדקאמר פחות מבן כ' שנה שמעי' מינה דיותר מבן י"ח שנה היה: וקא זבין נכסי דאבוה אתא לקמיה דרבא. דקא בעי למיהדר ביה משום דפחות מבן כ' שנה מכר. השיאוהו קרוביו עצה שיעשה שטות לפני רבא כדי שיתראה עליו שוטה שאין יודע בטיב משא ומתן: עבד הכי. דשדא קשייתא קמיה. אמר להו לאו זביניה זביני. דשוטה הוא: כי כתבו ליה שטר. אפסק דין דזביניה לאו זביני: אמרו לו לקוחות. לאותו שמכר: זיל אימא ליה לרבא. לימדו ליה הן דבר חכמה שיעמוד לפניו שיתראה לפניו כחכם כדי שיחזור בו ויאמר ממכרו ממכר. למדוהו לומר לו מגילת אסתר שהיא גדולה אין נותנין לסופר שכותבה אלא זוזא ושטרא דאיהו קטן רוצה הסופר לטול בו זוז: אמר להו זביניה זביני. הואיל ויודע כל כך בטיב משא ומתן: א"ל קרוביה. לרבא הא טענה לקוחות אגמרוהו כי היכי דליתחזי חכם ואיהו לא ידע לאסוקי אדעתיה למימר הכי: אמר להו. ודאי דעת יש לו דכל אינש דמסברו ליה וסבר כלומר כל אדם שמלמדין אותו והוא מאזין ודאי מידע ידע וחכם הוא ומכירתו מכירה. והאי דעבד הכי דשדא קשייתא חוצפא יתירא דהויא ביה. השתא דייקינן מהא הלכתא דפשיטא דמקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין שלו ולא במקרקעי שלו. אע"ג דהביא ב' שערות שומא הוי. והוא דידעי פעוטות בטיב משא ומתן. בן י"ג שנה ויום אחד והביא שערות ויודע בטיב משא ומתן מוכר במקרקעי שלו ובמטלטלי של אביו. מן י"ח שנה ולמעלה לרבא אם הביא ב' שערות ויודע בטיב משא ומתן מוכר בנכסי אביו. ואם הוא בן עשרים ולא הביא שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן אין מוכר בנכסי אביו. ואם לא נולדו לו סימני סריס והוא בן כ' ולא הביא שערות אע"פ שיודע בטיב משא ומתן אין מוכר בנכסי אביו עד רוב שנותיו. והכי נמי מפרשי' אליבא דמאן דאמר עד י"ח לפי ענינו: אמר רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דפחות מבן כ' אם הביא שערות ואין יודע בטיב משא ומתן אינו רשאי למכור בנכסי אביו לענין עדות עדותו עדות לכל דבר. ולא אמרו דעדותו עדות אלא למטלטלי דמצי נמי לזבוני במטלטלי אביו [פחות] מבן כ'. אבל למקרקעי לא מצי לזבוני

מסורת הש"ס

א) נדה דף מז: יבמות דף פ. ודף צז., ב) נדה דף מה:, ג) [ברכות ע. וש"נ], ד) צ"ל לרב וכן גי' רשב"ם. יעב"ץ, ה) [עירובין סה: וש"נ], ו) רש"ל מ"ז, ז) רש"ל, ח) כתובות ע. גיטין דף נט. ודף סה., ט) [דברים כה], י) [גיטין נט.], כ) [ע"ש בגמ' שלפנינו], ל) ס"א פחות, מ) נ"י במטלטלי, נ) במקרקעי,

◆

תורה אור השלם

1 וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם: דברים יט יז

◆

גליון הש"ס

גמרא אמר אמימר ומתנתו מתנה. עי' בהגהת אשר"י סוף פרק מציאת אשה ולע"ג:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד רוב שנותיו (כי אתא לקמיה דרבי חייא וכו' מחמת בריותא) תא"מ ונ"ב זו גירסת ר"ת אבל גירסת רשב"ם כך הוא הני סימנין זימנין דנתרי מחמת כחישותא וזימנין דנתרי מחמת בריותא כי אתו לקמיה דר' חייא אי כחיש א"ל ליברי ואי איברי א"ל לכחוש איבעיא להו כו': (ב) שם דההוא תוך זמן דאתא לקמיה דרבא כצ"ל ותיבת דאזיל זבין נכסי נמחק: (ג) שם וכיון דמסברי ליה סבר: (ד) תוס' ד"ה לא אמרו וכו' ישום אותה יותר משוייה נ"ב נראה דעיקר הטעם כיון דמקרבא דעתיה לגבי זוזא אינו בקי בשומת קרקע כי אינו נותן דעתו כי אם במאי דמקרבא דעתיה והלכך אפשר לומר דישום אותה ביותר משוייה או בפחות משוייה [וטעם דיותר משוייה הוא לפי שכתבו עוד וגם אין הפסד כו' דכונתם מחמת [שמטלטלים נחסרין] מדי יום יום לא ישום אותם יותר משווים משא"כ במקרקעי דכיון שאין בהם [חסרון אפשר דישום אותם יותר משוויים]:

◆

מוסף תוספות

א. דהא דאמרינן נמי שאין הבן מוכר בנכסי אביו עד שיהיה בן י"ח או בן כ' דוקא כשאינו יודע בטיב משא ומתן. שיטה מקובצת, ועיין ריטב"א. ב. וכי משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי לא ידע להעיד האמת, ועל כרחך לאו משום דחשדינן להעיד עליו שקר דא"כ אף למטלטלי נמי לא יעיד. שיטה מקובצת בשם הרא"ש.

א) נראה דצ"ל ולא קאמר יביאו וכו'. ב) צ"ל עד רוב שנותיו אין מכירתו מכירה. ג) צ"ל ואתא לקמיה דרבא ואמר דלא עשה כלום.

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא הכי נמי דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני [א]זמנין דמקרקשי ליה זוזי אזיל מזבין לכולהו נכסי דאבוה אבל גבי מתנה אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה [ב]אמרו רבנן תיהוי מתנתו מתנה (א) דלעבידו להו מילי אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין [ג]לקדושין לגרושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וכיון דבדקנא לקדושין לגרושין למה לי לא נצרכא אלא ליבום דתנן (א)[ד]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואין נותן גט עד שיגדיל [ה]לחליצה לאפוקי מדר' יוסי (ו)דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה קא משמע לן [י]דמקשינן אשה לאיש דלא כר' יוסי [ז]ולמיאונין לאפוקי מדרבי יהודה (ג)דאמר עד שירבה שחור קא משמע לן [ח]דלא כרבי יהודה ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים לאפוקי ממאן דאמר בן שמנה עשרה והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידל בר מנשה והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו:

מתני' [ד]המחלק נכסיו על פיו ר' אלעזר אומר אחד [ט]בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה (ב) אמרו

א"ל ולטעמיך. דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא והפסדא: **זבין שוה** (ה) **ארבע בחמש.** דאית ליה רווחא טובא: **ה"נ דזביניה זביני.** בתמיה. והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מבן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי אלא (ג) כולהו תקון דלא ליהוי זביני: **אלא.** היינו טעמא דמכירה קים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו' הלכך בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני: **אי לאו דאית ליה הנאה.** גדולה מיניה לא הוה יהיב ליה כו': **דליעבדן מילי.** לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל עניין: **בודקין לקדושין.** אע"פ שהוא בן י"ג שנים ויום אחד והאשה בת י"ב שנים ויום אחד לא סמכינן אשנים לאחזוקינהו כגדולים ובני שיער להחשב קדושיהן ודאי אף להקל כגון לבטל קדושי שני שקידש אחריו בלא גט אלא בודקין אחריו אם הביא שערות אז יחשבו קדושי ודאי: **ולגירושין.** לקמיה מפרש: **ולחליצה.** כדמפרש לקמיה דמשום אשה נקט לה שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער: **ולמיאונין.** אם הביאה שערות לא תמאן: **עד שיהא בן עשרים.** אע"ג דאייתי שערות מי"ג: **וכי מאחר דבדקנא ליה.** להאי גברא בשעת קדושין ונמצא גדול למה צריך בדיקה בשעת גירושין: **אלא ליבום.** דמבן תשע קנאה בביאה ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות: **לאפוקי מדר' יוסי.** דמשום חליצת איש לא איצטריך דמגירושין שמעינן לה: ה"ג **עד שירבה השחור קמ"ל דלא כרבי יהודה.** ובמסכת נדה [נב.] מפרש עד שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה השחור ולא גרס על הלבן ולר' יהודה אין בודקין דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות: **והלכתא כגידל בר מנשה.** דבן י"ג היודע במשא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' מקרקעי דאילו מטלטלי אפילו פעוטות כבר שית מוכרין: **כמר זוטרא.** דלעדות מטלטלי מעיד בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן אבל בעדות קרקע לא: **והלכתא כאמימר.** דמתנת בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן הויא מתנתו מתנה ואע"ג דמכירת נכסיו לא הויא מכירה: **והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו.** קדושין וגירושין חליצה ומיאונין דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימנין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים מי שאינו יודע בטיב משא ומתן דטפי מעשרים לא (ו) אמטו רבנן להמתין לחכמתו ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקינן כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סרים. ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה ממטלטלין שאינם ירושת אבותיו הנהו מוכר פחות מבן עשרים כדין מטלטלין: **מתני' ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'.** ר' אלעזר סבירא ליה (ד) לענין שכיב מרע אינם ככתובין וכמסורין כלל אלא כבריא בעלמא וצריך קנין כשאר מתנת בריא ואע"ג דמית לא קנה מקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה נמי לר"א בעי קנין שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנן לעיל (דף קנא:) במצוה מחמת מיתה ואפ"ה פליג ר"א ואמר להו לחכמים בני רוכל תקברם אמם ושלא כדין קיימו דבריה כי אם לקונסן: **ואחד מסוכן.** ואף על גב דלא שייר מידי לא מיקני באמירה כלל. ונראה בעיני דכיון דלא מפליג ר"א בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית (ה) הוא הדין היכא דעמד אינו חוזר אם קנו מידו לר' אלעזר:

בני

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא. וא"ת גם בגדולים נמי אין ממכרו מכר בכה"ג דהוי ליה בטול מקח ומחזיר אונאה [א] וי"ל דלאו דוקא נקט חמשא בשיתא אי נמי דוקא ואתי שפיר למה שמפרש ר"ת דאין אונאה לקרקעות [ב] אי נמי כגון שאמר בפירוש יודע אני שאינו שוה כל כך אי נמי לא יתבטל לגמרי כיון דליכא יותר משתות [ג]:

בודקין לקדושין ולגירושין. הך בדיקה אחר שהגיע (ו) לכלל שנים אבל מקמי שנים הוו שערות שומא בעלמא כדאמרינן בנדה פרק [ז] (בא סימן) (דף נב ושם) וגם מהניא הך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אי משכחינן בתר הכי סימנים בתרא' לא הוו קדושין [ד] ואי לא משכחי סימנים הוי ספיקא דחיישינן שמא נשרו בספיקא דאורייתא כי הכא כדאמר בפ' בא סימן וליכא למימר (ז) דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר חיישינן לקדושי [שניהם] [ה] וכדשמואל דאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עט:) קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר חוששין לקדושי [שניהם] דהתם לא קאמר הכי אלא ביומא דמשלם שית שבאותו יום בגרה [ו] אבל הכא שהגיע כבר לגדלות מזמן גדול לא [ז]:

ולגירושין. שאם לא ימצאו שערות לא יהיו גירושין דלא סמכינן אחזקה להקל וכן לחליצה ולמיאון ואע"ג דגבי מיאון אמרי' בפ' בא סימן (דף מח: ושם) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה לחזקה הביאה סימנין היינו היכא דלא בדקנא אבל היכא דבדקנא ולא אשכחינן יכולה למאן ולא חיישינן שמא נשרו כיון שלא בעל [ח] כדאמרי' בפ' בא סימן (ד' נב.) מיהו בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות (ט) [ט]:

וכי מאחר דבדקנוה לקדושין לגירושין למה לי כו'. וא"ת ומאי קושיא וכי חובה הוא לבדוק לקדושין אבל לגירושין צריך הוא לבדוק אם הוא גדול לגרש ועוד דהוה ליה למימר האי לישנא למאי הלכתא בדקינן לגירושין [י] דממה נפשך היא מגורשת שאם היה קטן בשעת קדושין אפי' גירושין לא בעי ואם היה גדול עכשיו הוא (ח) גדול בשעת גירושין ואם היה ספיקא הא ספיקא דאורייתא לחומרא דחיישינן שמא נשרו כדאמרי' בפ' בא סימן (שם) ודוחק לומר דבודקין לקדושין דהיינו אם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת דלא חיישינן שמא נשרו [יא] דהויא אז מילתא דשמואל בהכי דלא כהלכתא:

לחליצה לאפוקי מדר' יוסי. וא"ת אימא דלענין איש מיירי דהתם אפי' ר' יוסי מודה וי"ל דמשמע לי' דמיירי בין באיש בין באשה דומיא דלגיטין ולקדושין דמיירי בין באיש בין באשה:

לאפוקי מדר' יהודה כו'. ואם תאמר מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה דלמא בבדיקה דרבי יהודה איירי ויש לומר דומיא דבדיקות דלעיל דהוי ב' שערות מיהו צריך עיון אי קאמר ר' יהודה למילתיה גבי מיאון דוקא או לא:

עד שירבה שחור על הלבן. פי' רבינו שמואל דלא גרסינן על הלבן [יב] ור"י אומר דגרסינן שפיר דעל הלבן היינו על הבשר שהוא לבן [יג] ואיידי שהזכיר שחור בשער הזכיר בשר בלשון לבן (ט):

רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'. הכי גריס רבינו תם ר' אלעזר ולא ר' אליעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע דאי גריס ר' אליעזר היה קשה מדתני בתר הך בבא פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע גבי קנין דשכיב מרע בבבא אחריתי [יד] ואי גרס ר' אליעזר בתרוייהו א"כ ליערבינהו וליתנינהו המחלק נכסיו על פיו רבי אליעזר אומר אחד בריא כו' בד"א בחול אבל בשבת דבריו קיימין ר' יהושע אומר כו' אלא מדפלגינהו לתרי בבי שמע מינה הראשון הוא ר' אלעזר בן שמוע ועוד ראיה דקאמר בגמרא א"ר לוי קונין מש"מ ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר' אלעזר כו' ואי גרס ר' אליעזר הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנין [טו] ועוד מאי האי דקאמר

אמרו

מסורת הש"ס

(א) נדה דף מה. סנהדרין דף נה:, (ב) נדה דף נב. יבמות דף קה:, (ג) חולין דף כו: נדה דף נב. יבמות דף יב: כתובות דף לו., (ד) גיטין דף יד:, (ה) נ"ל חמשא בשיתא, (ו) נ"ל אמרו. יעב"ץ, (ז) [צ"ל יוצא דופן (דף מו.), (ח) [ועי' תוס' נדה נב: ד"ה הלכה ותוס' שם מט. ד"ה ואב"א ר' שמעון], (ט) [וע"ע תוס' חולין כו: ועי' תוס' כתובות לו. ד"ה עד],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתנתו מתנה כי היכי דלעבידו להו מילי: **(ב)** שם במשנה אלא במשיכה וחכמים אומרים אלו ואלו נקנין באמירה אמרו לו מעשה: **(ג)** רשב"ם ד"ה ה"נ וכו' אלא בכולהו תקון: **(ד)** ד"ה רבי אלעזר וכו' ר' אלעזר ס"ל דדברי שכיב מרע: **(ה)** ד"ה ואחד מסוכן כו' ה"ה היכא דעמד. נ"ב ותימה א"כ אמאי נקט במעשה דמרוני ומת הא אפילו בלא מת נמי כמו שהקשו תוס' דף קנא ע"ב ודוחק לומר דנקט מת לאורויי דשכיב מרע היה דאין זה ראיה וכמו שהשיבו לו משם ראיה מרוני בריא היה ונראה בעיני דנקט ומת לאורויי דמצוה מחמת מיתה היה ולכך אם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה ואשמועינן דבעי קנין אפילו במצוה מחמת מיתה וכדאוקימנ' לעיל בגמ' דמעשה דבני רוכל מצוה מחמת מיתה הי' ומה שפי' רשב"ם בסמוך איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה אינו אלא לפי תשובת אמרו לו [דלא הוה סלקא] אדעתייהו דר"א מצריך קנין אפי' במצוה מחמת מיתה כל כמה דלא השיב ר"א ממעשה דמרוני לפי זה ודאי [יש להקשות מאי ראיה] ממעשה דבני רוכל הלא ר"א מוקים לה במצוה מחמת מיתה וצריך לפרש דאף לפי זה שפיר השיבו דמדנקט והוא בשנים [עשר מנה ומאי נפקא מינה אם] לא להודיע דמתנת ש"מ בלא שיור היתה דהשתא אי אפשר לומר דהמעשה היה במצוה מחמת מיתה דא"כ [אין חילוק בין] מתנה בלא שיור או בשיור אלא בע"כ דמתנת שכיב מרע [לא בעי קנין]: **(ו)** תוס' ד"ה בודקין וכו' שהגיע כבר לכלל שנים וכו' ומהניא הך בדיקה כל"ל ותיבת וגם נמחק: **(ז)** בא"ד וליכא למימר לשמואל דאם פשטה וכו' דהתם לא קאמר שמואל הכי: **(ח)** ד"ה וכי מאחר וכו' עכשיו הוא נמי גדול:

רבינו גרשום

עד שיביא שערות ויודע בטיב משא ומתן לא מצי לאסהודי לאחרינא במקרקעי: אלא מעתה. דאמרת שמשום הכי מצי לאסהודי משום דמצי לזבוני א"כ פעוטות דמצי זביני כדתנן ה"נ דעדותן עדות. הא לא הוי אלא בן (תשיסר) [שית ושבע]. הא לא מצית אמרת לגבי עדות אנשים בעינן כדכתיב ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר וליכא דתינוקות הן. ולעולם גבי עדות עדותן עדות במטלטלין אבל לא במקרקעי: אמר אמימר.

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יג יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף א:

קמב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ח ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מג סעיף א:

קמג ד מיי' פ"ד מהל' יבום הל' טו סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סי' קסז סעיף א ב:

קמד ה ו מיי' שם סע' ז טוש"ע שם סעי' ג ד:

קמה ז ח מיי' פ"ד מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קנה ס"ב:

קמו ט מיי' פ"ג מהל' זכיה ומתנה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמא סעיף ב:

◆

מוסף רש"י

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה. ליורשה ושלא תיפטר עוד בחליצה אלא בגט (סנהדרין נה:) וזכה בנכסי אחיו, ולע"ע שאין קנין לקטן, הרי קנייה לו ועומדת (נדה מה.). ואין נותן גט עד שיגדיל. אם בא לגרשה, דקידושי אחיו קידושין גמורין וגירושין דלאו בן דעת (שם). שהרי על ידי קידושי אחיו גדול נאסרה וגירושין של זה אינן חשובין להפקיע קידושי אחיו, דקטן הוא ולאו בן דעת (סנהדרין נה:). דאמר איש כתוב בפרשה. ואם לא יחפוץ האיש, הלכך קטן לא חליץ, אבל אשה בין גדולה בין קטנה (נדה נב.). דמקשינן אשה לאיש. דכתיב ולא יחפוץ האיש, ולא קטן, ואשה הוקשה לאיש, דלא כתיב מיעוטא בעינן גדולה כאיש, דכתיב בההוא קרא ועלתה יבמתו השערה (יבמות קה:). עד שירבה שחור. שיהיו שם שערות הרבה (שם יב:) שיוקף אותו מקום בשער, ובמסכת נדה (נב:) מפרש עד שירבה השחור שיראו שתי שערות ארוכות שוכבות ונראה כמו שירבה השחור (חולין כו: ובעי"ז כתובות לו.). המחלק נכסיו על פיו. על פי צוואתו מחלק נכסיו לבניו ולא בשטר לאחרים כשכיב מרע שמחלקים היורשים בגט (גיטין יד:). נקנין בכסף ובשטר ובחזקה. שבכך נקנים מן הבריא, וכ"ש נמי לר"א לאו קנינו בכדי לא מיקנו (שם).

◆

מוסף תוספות

א. [ד]נתאנה לוקח בזוז שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה. רש"י ב"מ מט: ב. דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם. ב"מ נו. תוד"ה אמר. ג. [ד]אצל מעות שנתן שתות הוא. רש"י ב"מ מט: ד. שאם לא יבדקו עכשיו אע"פ שימצאו לה שערות לאחר זמן שמא בשעת קידושין קטנה היתה וחוששים לקידושין הב'. רבינו יונה. ה. [וא"כ היה] צ"ל דבודקין היינו קודם קידושין דאי לאחר קידושין אפי' מצאו שערות צריכה גט משניהם דילמא השתא הוא דאתו ובשעת קידושין לא הוו דהכי אית ליה

לשמואל. שיטה מקובצת בשם הרא"ש, ועיין מהרש"א. ו. דהתם ודאי הוא דאמרינן השתא הוא דבגר שאין בה שום חזקה לומר מצפרא אתו. שם. [ד]הרי היום אין לה חזקה משום דבר לא מנערות ולא מבגרות שהרי היום עשויה להשתנות. קידושין עט: תוד"ה אלא. ז. [ד]ודאי אית לן למימר כיון דאחר קידושין מצאן חזקה שגם בשעת קידושין היו בה. שיטה מקובצת בשם הרא"ש. ח. [ד]הויא לה ביאה זו קידושין גמורין דהא גדלה ושוב אינה יוצאה במיאון. רש"י נדה מו. ט. [וכן] אין אנו בקיאים לבדוק בכל גופה שלא יהו לה שערות דאפי' אחת בגבה ואחת בכריסה ובקשרי אצבעותיה מצטרפים. נדה נב: תוד"ה הלכה. י. [ו]למה תלה קושיתו בבדיקת קידושין, אפי' אם לא היו בודקים לקידושין יש להקשות למה לי בדיקה לגיטין. רבינו יונה. יא. [ובודקין לגירושין] דשמא קטן הוא ולא יצטרך לגט ואין ראוי ליתן גט שלא לצורך כדי שלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה או כדי שלא לפוסלה מן הכהונה וכיון שיבדקוהו ולא תביא ב' שערות אין צריכה גט. רבינו יונה. יב. משום דאמרינן בפ' בא סימן (נדה נב.) עד שירבה לאו דוקא אלא כדי שיהא שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה השחור על הלבן. כתובות לו. תוד"ה עד. יג. [ו]קאמר ר' יהודה דבעי שיחזיר אותו המקום מן השערות ובשתי שערות סגי כדמפרש בפ' בא סימן (שם) כמו שאלא שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שריבה השחור כלומר דומה כמו שיש שם שערות הרבה. חולין כו: תוד"ה עד. יד. ר' אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין אבל לא בחול ור' יהושע אומר כו', אבל ברישא פליגי בין בחול בין בשבת מדלא ערבינהו. גיטין יד: תוד"ה ר' אליעזר. טו. ואע"ג דאמרינן בגמ' דלר' אליעזר בחול דבריו קיימים אף בשבת, מיהו ר' לוי אמתניתן קאי דאתיא דלא כר"מ. שיטה מקובצת בשם הרא"ש.

אע"ג דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד כ' שנה וכדאוקמת' הלכתא אפ"ה אי יהיב מתנה מנכסי אביו מתנתו מתנה: ומה דזביני דמקבל זוזי אמרת לא. מתנה דבחנם הוא לא כ"ש: א"ל ולטעמיך. דמקשת הכי מי מצי זבין שפיר בנכסי אביו. דזבן שוה ד' בה' ה"נ דזביניה זביני. אלא לא אזיל כלל משום האי טעמא דזבין שפיר ולא משום דלא אתו לידיה דלא מצי למיהב מתנה אלא מאי טעמא אין מכירתו מכירה אע"ג דזבין שפיר דגזרינן האי דזבין שפיר אטו האי דלא זבין שפיר דכי היכי דהאי אין מכירתו מכירה הכי נמי אידך דקים להו לרבנן כו': מילי. הנאה וגמילות חסד: אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין. אי הוה בן י"ג שנה ויום אחד: (ולמכור בנכסי אביו. לא מצי למיזבן): ואם בת היא לחליצה ולמיאונין בודקין אם היא בת י"ב שנה ויום אחד: ולמכו' בנכסי אביו. לא מצי למזבן עד שיהא בן עשרים והביא שתי שערות: וכיון דבדקינא. ליה לקדושין דגדול היה כשקדשה כל שכן דלגירושין הוי גדול: לא נצרכה אלא לקדושי יבם. דבן תשע קונה והויא אשתו ואם דעתו לגרשה אינו רשאי עד שיגדיל: איש כתיב בפרשת יבמים. ככה יעשה לאיש ומקשינן אשה לאיש: לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שתהא ממאנת עד שתביא ב' שערות: עד שירבה שחור על הלבן כו': דר' יהודה: תוך זמן כלפני זמן. והלכתא כגידל בר מנשה. והלכתא כמר זוטרא דעדותן עדות אלא במטלטלין: והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו: פיסקא המחלק נכסיו על פיו ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה: ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה. כלומר ר' אליעזר לא סבירא ליה דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי וצריכין כל חזקתן כבריא:

[א)א]אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה (א) תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמן: **גמ'** [ב]תניא אמר להן רבי [ג]אליעזר לחכמים (ב) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ג) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו [ד]משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו': (ד) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי [ה]אליעזר לטעמיה דתנן[ו] המקיים קוצים בכרם רבי [ז]אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים [ב]לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (ה) [ח]בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' [ט]אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי [ג]קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר' [י]אליעזר [ד]אלא שמא תטרוף דעתו עליו: **מתני'** רבי [כ]אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו [ה]קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר [ו]לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע אומר

בני רוכל. שם אביהן: **שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי לבתי.** אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין והוא דמית דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה כדאוקימנן לעיל [קנא:] דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה ואם כן ע"כ פליג ר"א אפילו במצוה מחמת מיתה: **אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל.** דרשעים היו והלואי שתקברם אמם כדמפרש טעמא בגמרא וקנסא הוא דקנסוה רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין: **גמ' במרוני.** על שם מקומו: **וביקש ליתנם.** שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה כדמפרש בקדושין [כו:] והתם פריך עלה טובא: **אמרו ליה אין להם תקנה.** לזכות בהן המקבל מתנה לפוס מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו' הכי מפרש בפ"ק דקדושין והתם מפרש שפיר: **ולקח בית סלע.** שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות (ו) לו: **מרוני בריא היה.** בשעת מתנה ואח"כ מת: **מקיימי קוצים.** קרדונ"ש: **בכרם.** דכה"ג אשכחן במסכת כלאים ל) דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום לא תזרע כרמך כלאים ואפילו מקיים לוקה דדרשי' במועד קטן (דף ב:) כלאים שדך לא: **שכן בערביא כו'.** ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי שאין מקיימין שדות לגמליהן: **קונין משכיב מרע אפי' בשבת.** לא שנא היכא שצריך קנין כגון ששייר לא שנא במחלק כל נכסיו דכיון דתלי טעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו בין ששייר וצריך קנין בין בלא שייר ובאמירה סגי ואע"ג דקנין דמי למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה: **ולא לחוש לדברי ר' אליעזר.** מה שקונין לאו דצריך קנין כר"א דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין אלא להפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה: **מתני' רבי אליעזר אומר.** אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת: **אבל לא בחול.** שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו: **בשבת אמרו.** שדבריו קיימין אע"ג דליכא למימר מגו דיכול (ז) לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: **זכין לקטן.** הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו: **ואין זכין לגדול.** שהרי יכול לזכות בעצמו: **ר' יהושע אומר לקטן אמרו.** משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי והלכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו: **גמ'** מ) **קל וחומר לשבת.** דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרוף:

מתני'

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו' לימא להו דשבת הוה ע"כ דברי ר"ת ועוד הקשה ר"י מדאמרי' בגיטין בסוף פ"ק (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני כו' ומוקי לה התם בשכיב מרע וקאמר ר"י הנשיא משום ר' יעקב שאמר משום רבי מאיר כר' אליעזר (ח) דבחול צריך קנין ואי גרסי' הכא רבי אליעזר הא אית ליה לר"מ בגמ' דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין ולא הצריך קנין והתם בחול איירי מדקאמר הולך מנה לפלוני דמשמע בחול אלא ש"מ דגרס רבי אלעזר ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך [א] וגרסי' ולא לחוש לדברי רבי אלעזר וכן בפ"ק דקדושין (דף כו:) גבי בעיא לצבורין ולקמן בגמ' גבי המקיים קוצים בכרם גרס רבי אלעזר וכן בשבת פרק חבית (דף קמד:) דמייתי לה ההוא דהמקיים קוצים בכרם והר"ר יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פ"י) דקתני התם המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד (ט) שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה אמר ר' אליעזר מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה כו' במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי ר' יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי ר"מ ורבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר במה דברים אמורים בשבת אבל בחול לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול אלמא משמע דכולה רבי אליעזר קתני לה ואור"י דלא קשיא מידי דבמה דברים אמורים דתוספתא אמתני' דהכא קאי ולא אמילתא דרישא דר' אלעזר דתוספתא אלא אמילתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה דכיון שאין יכול לעשות אלא בקנין מודו כ"ע שיועיל זה הקנין לאחר מיתה והוי כאילו פירש מהיום אם לא יחזור בו לאחר מיתה וה"ק לא יעשה בלא קנין ואם עשה בקנין מה שעשה עשוי ולכתחילה נמי יכול לעשותה בקנין: **כבינתי** לבתי. פי' רבינו שמואל נ) נושק"א בלע"ז שחוגרת בה צוארה ואין נראה לר"י מדאמר בשבת פרק במה אשה יוצאה (דף סב.) ולא תצא בכוליאר וקאמרי' בגמרא מאי בכוליאר אמר רב מכבנתא (י) היינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נושקא ולמה אסור לצאת בו בשבת והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה כיון שתגלה בשרה ועוד אמרי' ביומא פרק ס) אמר להם הממונה (דף כה.) גבי כהנים תנא היו עומדים בכוליאר פירוש עומדין בעיגול ע"כ נראה לר"י כפירוש הערוך ע) שפירש בכוליאר הוא כעין עטרה ומ"מ יש בה שום דבר חד כדאמרי' בשילהי דשבת (דף קנו:) דשקלה למכבנא ויהבא בעיני דחויא וכבינתי דהכא אין לפרש נושקא אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא דהא כתיב בישעי' (ג) ובתי הנפש והלחשים ופי' רש"י שם בתי הנפש נושקא שהיא כנגד (כ) שהנפש נתון שם וכתוב נמי והרדידים ומתרגמינן כבינתי ועוד תנן במס' כלים (פכ"ט מ"א) והסגוס והרדיד כו' ופירש בערוך פ) דהיינו רדידים וקרוי בלשון ישמעאל ריד"א והוא צעיף דק שהאשה מתכסה בה ראשה ותכס בצעיף ותתעלף מתרגם בתרגום ירושלמי רדידא (בראשית לח): **קונין** מש"מ ואפי' בשבת. במצוה מחמת מיתה או בכותב כל נכסיו אתי שפיר דשייך התם טירוף דעת כי אע"פ שהקנין אינו מעלה ומוריד מ"מ מצטער על הדבר [ב] וה"ה נמי בכותב מקצת אע"פ שסבור הוא עדיין לחיות שהרי אינו יכול לחזור בו [ג] ומשייר לנפשו מ"מ שייך ביה טירוף דעת כדפי' רבינו שמואל ואפי' בשבת נמי מותר להקנות כדאמר בהזורק (גיטין עז: ושם) ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו למחר תקיף ליה עלמא טובא אמר רבא מי איכא דוכתא צ) דלינסבא גיטא ותיזל איהי ותיחוד ותפתח כו' והיכי קא קניא ליה הא אקנייה רשותא בשבת אסור אלא ש"מ בש"מ הקילו [ד] וא"כ מותר להקנות גם הכא ותדע דבש"מ הקילו דהא תקשה היכי הוה מצי לגרש בשבת והתניא בתוספתא דביצה ק) אין מגרשין בשבת אלא בש"מ הקילו ר) [ה]: ש) **זכין** לגדול ואין זכין לקטן. וא"ת למה אין זכין לקטן הלא זכין לאדם שלא בפניו וי"ל כיון דזכיה מטעם שליחות [ו] מאן דמצי משוי שליח יש לו זכיה ומאן דלא מצי משוי שליח אין לו זכיה ת) [ז] ומאן דאית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול ס"ל כיון דגדול יכול לקנות לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקטן:

רבינו גרשום

אמרו לו כו' וקיימו את דבריה. אלמא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו דבאמירה בעלמא קיימו את דבריה: אמר להו ר' אליעזר. לעולם צריך חיזוק וקנין כבריא והכא שלא כדין עשו להם לבני רוכל לפי שהיו רשעים תקברן אמן ואין מביאין ראיה מהם שמוטב שתירש הבת יותר מהם לפיכך קנתה הבת: במרוני אחד. מאותו מקום היה ששמו מרון ושכיב מרע היה והיו לו מטלטלין הרבה ולקח בית סלע שקנהו בזול שאינו ראוי לחרישה ולא קנאו אלא להאי צורך להקנות בו וקיימו חכמים את דבריו. אלמא דצריך חיזוק מעשה כבריא: בריא היה. להכי צריך חיזוק: מקיימי קוצים בכרם היו. וחשוב זרע וכלאים בכרם הוי הואיל דאינהו מקיימי בידים הן: וחכמים אומרי' לא קידש אלא בדבר שכמוהו מקיימין. הואיל שרוב בני אדם אין מקיימין אותו לא חשוב כלאים ולעולם משום האי טעמא לא קיימו חכמים את דבריה כי אם דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: אפי' בשבת. אע"ג דבעלמא אין קנין בשבת דכל קנין דמי כמקח וממכר דתפיש נותן סודר ומקני בשביל ההוא סודר מאי דבעי אפ"ה גבי שכיב מרע קונין אפי' בשבת: ולא ליחוש לדברי ר' אליעזר. כלומר האי דקאמר קונין משכיב מרע אפי' בשבת לאו משום דחיישינן כלל לדברי ר' אליעזר דמתני' דקאמר אחד בריא ואחד מסוכן צריך קנין. אלא כרבנן סבירא להו דבאמירה בעלמא סגיא והאי דקאמר קונין אפי' בשבת לאו משום דצריך קנין אלא משום גזירה שמא תיטרף דעתו עליו. דאיכא שכיב מרע דחשיב בדעתיה דאין מתנתו כלום בלא קנין דאע"ג דאמרינן ליה לא צריכת קנין לא סמיך דעתיה. ואי מונעין ליה קנין משום שבת אתא לטרוף דעתו דלא פקיד כלל. אלא הואיל דההוא קנין א) אפי' בבריא הוא דבאמירה בעלמא סגיא שבקינן ליה למעבד קנין כדי שיחלק: ר' אליעזר אומר. אע"ג דבחול צריך ב) קנין שכיב מרע כתובה לקנין כדאמר בקנין בשטר ובחזקה: בשבת דבריו קיימין. בלא כתיבה דהואיל ואין יכול לכתוב אין הכתיבה מעכבת: אבל לא בחול. אין דבריו קיימין בלא כתיבה דהואיל וראוי לכתוב כתיבה מעכבת: ור' יהושע אומר בשבת אמרו. כלומר אם בשבת אמרו רבנן דככתובין וכמסורין דמו דאין ראוי לכתוב כל שכן בחול דראוי לכתוב דככתובין דמי ואין כתיבה מעכבת כדאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: כיוצא בו (אין) זכין לקטן. דמצי למיתן ליה על ידי אחר דאע"ג דלית ליה יד לעצמו למקני אין ידו מעכבת בו וקני על ידי אחר: ואין זכין לגדול. על ידי אחר הואיל דאית ליה יד ומצי זכי איהו לנפשיה: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. דאע"ג דאין לו יד לזכות לעצמו כלום דזכין לו על ידי אחר: לגדול. דאית ליה יד למיקני לא כל שכן דזכין לו על ידי אחר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: מתני' מני ר' יהודה היא. דקאמר אליבא דר' אליעזר ור' יהושע הכי כדקתני מתני'. ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין. בלא כתיבה משום דראוי לכתוב וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אבל לא בשבת. הואיל דאין ראוי לכתוב וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו: ר' יהושע

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ב מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' יח סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף יד:

קמט ג ד מיי' פ"ח מה' זכיה ומתנה הל' [ב] ג סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' רנד:

קנ ה מיי' שם הל' ב וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קנא ו מיי' שם פ"ד הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף יח:

מוסף תוספות

א. וג' מחלוקת בדבר. גיטין יד: תוד"ה ר' אליעזר. ב. שהוא סבור שאם אין קנין אין דבריו קיימים. ריטב"א. ג. דליכא מאן דפליג בכל דבעי קנין לומר שאם עמד חוזר, דא"כ כל כורחין הוה לן למימר דיש קנין לאחר מיתה, ואי אפשר, רשב"א. ד. לקנות ביתא בשבת ולגרש כדי שלא תטרף דעתו של חולה עליו. ריטב"א גיטין עז: והא דאיצטריך להקנות בקנין בריא ולא הקנה באמירה בעלמא אע"ג דזה ודאי מצוה מחמת מיתה הוה ואפי' במתנה במקצת לא בעי קנין ובאמירה בעלמא מקנה, שאני הכא בגט דבעינן הקנאת בריא כי היכי דתקנה מחיים דמתנת שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה. שם. ה. דלא תפול קמי יבם. גיטין עז: תוד"ה ותיזיל. ו. כדמוכח בפ"ק דב"מ (יב.) דאמרינן חצר משום ידה איתרבי ולא גרע משליחות. סנהדרין סח: תוד"ה קטן. ז. וקטן לאו בר שליחות הוא. שם.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קנא: גיטין יד:], ב) קדושין דף כו: [ע"ש וכן ברש"י במדוני כדכתיב מלך מדון], ג) [צ"ל אלעזר וכן איתא בקדושין כו: וכ"כ תוס'], ד) [שבת כט: וש"נ], ה) [צ"ל אלעזר], ו) כלאים פ"ה מ"ח שבת דף קמד:, ז) [צ"ל אלעזר], ח) גי' ירושלמי ר' יוסי בר בון אומר עילא היה רוצה לקללן מקיימי כרכום בכרם היו, ט) [צ"ל אלעזר], י) [צ"ל אלעזר], כ) [גי' ירושל' ובסהמ"ש וחכמי' אומרי' בשב' וכו'], ל) [פ"ה מ"ח], מ) [שייך לעמ' הבא], נ) [פי' הרשב"ם תמצא לעיל קנא: ד"ה כבינתי וע"ש], ס) צ"ל בראשונה, ע) [ערך ככליאר], פ) [ערך רד ב'], צ) שם בגיטין אית' ליקניה ניהלה דוכתא דיתיב ביה גיטא, ק) לפנינו ליתא, ר) [וע"ע תוס' עירובין עא. ד"ה ומקני ותוס' גיטין עז: ד"ה ותיזל ותוס' בילה לו: ד"ה והא מצוה], ש) [שייך לדף קנז.], ת) [ועיין תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גיטין לט. ד"ה קטנים],

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואמרה תינתן כבינתי. נ"ב ע"ל בתוס' דף קמט סוף ע"א: (ב) גמ' מעשה במרוני. נ"ב בקידושין דף כו מביא רש"י להדיא דצ"ל מדוני ע"ש מלך מדון אחד: (ג) שם הלך ולקח בית סלע. נ"ב ע"ל בפ' חזקת דף מד במ"ש התוס' בד"ה דלא ה"ל ארעא: (ד) שם מאי טעמא קא לייט. נ"ב [הא דלא משני דרשעים היו איכא למימר דקא מדקדק בע"כ אי אפשר לומר דעברו על דבר שפשט איסורו בכל ישראל דאם כן [מאי השיבו] לר"א הלא תשובתן בנידון דכיון דרשעים היו קנסינהו רבנן אלא בע"כ דלדעת א"ל לא היו רשעים א"כ [מאי קאמר ר"א אלא צריך לומר] דלדעתו בלבד היו רשעים ומשני מקיימי קוצים בכרם היו ור"א לטעמיה כו': (ה) שם שכמוהו מקיימין (בשלמא כרכום וכו' למאי חזי) תא"מ ונ"ב בפרק חבית ל"ג להך קושיא: (ו) רשב"ם ד"ה ולקח וכו' להקנות בו הס"ד: (ז) ד"ה בשבת וכו' מגו דיכול להקנות: (ח) תוס' ד"ה (בע"א) רבי אלעזר וכו' משום ר"מ כר' אליעזר דצריך קנין כצ"ל ותיבת דבחול נמחק: (ט) בא"ד אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להם אחריות: (י) ד"ה כבינתי וכו' והיינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נמי נושקא: (כ) בא"ד שהיא כנגד הלב שהנפש נתון שם:

לעזי רש"י

קרדונ"ש. דרדרים (קוצים).

מוסף רש"י

רוכל. שם אדם (לעיל קנא:). **כבינתי.** בית נפש נושק"א בלע"ז והוא לשון כבינות דרחלות במסכת שבת (נד.) שמכבנין אותן למילת (לעיל שם). **והיא בשנים עשר מנה.** כך היתה שוה (גיטין טו.). **וקיימו את דבריה.** אע"פ דמתנת מקצת בלא קנין הואי, דמדקתני דבריה משמע דברים בלא קנין הואי (לעיל שם). **תקברם אמן.** קללה היא כלומר לא יעלו על לב ולא יזכרו בבית המדרש לראיה לפי שרשעים היו, שהיו מקיימין קוצים בכרם ולר"א כלאים נינהו, ולא נלמד מהן ראיה לפי שלא דקדקו בהן איך היתה אותה צוואה, שמתוך שהיו רשעים לא הוזכרו בבהמ"ד (גיטין טו.). **במדוני.** מאותו מקום כדכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד (קדושין כו:). **עד שיקנה על גב קרקע.** ולא היה לו קרקע (שם). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **רבי אלעזר אומר קדש.** מקדש את התבואה משום כלאים דזריעה הוא (שבת קמד:).

א) אולי צ"ל אינו צריך בש"מ דבאמירה בעלמא וכו'. ב) צ"ל צריך שכ"מ כתיבה וקנין כדאמר לעיל בכסף ובשטר וכו'.

אומר בחול אמרו וקל וחומר לשבת כיוצא בו זכין לגדול ואין זכין לקטן דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר בגדול אמרו קל וחומר לקטן רבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **מתני'** [א]נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים [א]נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם [ב]המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר [ג]דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע [ד]וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מיניה קאמר [ה]מיניה [ב]אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן [ו]דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה [ז][ג]מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא [ח]ורב ושמואל דאמרי תרוייהו [ט]מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות

אלא

מתני' נפל הבית עליו ועל אביו. על ראובן ועל יעקב אביו ואין ידוע מי מת קודם: **עליו ועל מורישיו.** על ראובן ועל מורישיו כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשן: **והיתה עליו.** על ראובן כתובת אשה או בעל חוב ואין לו ממה לפרוע: **יורשי האב אומרים הבן מת ראשון.** בנפל הבית עליו ועל אביו קאי שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן או אפילו חנוך ופלוא בני ראובן שגם הם יורשי יעקב אומרים הבן מת ראשון דהיינו ראובן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאתינא כדאמרינן בגמרא [קנט.] ולא זכה ראובן בהני נכסי כלל ונירש אנו כל נכסי יעקב ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אומרים הבן מת ראשון: **ב"ש אומרים יחלוקו.** כדמפרש טעמא ביבמות בהחולץ [לח:] דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון ובעל חוב ספק וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חשיבי: **וב"ה סברי נכסים בחזקתן.** בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי או מיעקב או מראובן וכמוחזקין דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **גמ' תנן התם.** לקמן בגט פשוט: **המלוה את חבירו בשטר.** אפילו לא נכתב בו אחריות גובה מנכסים משועבדים אם אין ללוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות דאמר בשנים אוחזין (ב"מ דף יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי דלא שדי איניש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא ששכח הסופר וטעה וסתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו: **בעי שמואל.** הכותב לחבירו משעבד אני לך בחובך כל נכסים שאקנה מהו והיינו שכותבין בשטרות דקנאי ודעתיד אנא למיקני: **מהו.** מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן לאלו: **אליבא דר"מ.** גבי האומר לאשה הרי את מקודשת (א) לכשימות אישך לכשתמות אחותך לאחר שתתגיירי כו' לא תיבעי לך דודאי קנה דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה כ"ש דמשתעבדי ליה קרקעות דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאן לוה בשעה ששעבד: **אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן.** מאי מי שאני שעבוד מקנין וטעמא כדפרישית. א"נ אלמוהו רבנן לשעבוד יותר מקנין דלא תנעול דלת בפני לוין או לא: **א"ר יוסף ת"ש.** דתנן בפ' שני דייני גזירות בכתובות (דף קי.) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שכתוב בו שמכר לו את השדה מלוה ללוה אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות: **וחכמים אומרים זה.** המלוה היה פיקח שמכר לו ללוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום. (ב) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משתעבד למלוה: **אמר ליה רבא מיניה.** בתמיה. מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מיניה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהורישו לאחר מיבעיא לן אי אלים תנאיה שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת שטרו שקדם להן או לא: **נהי נמי דאב מיית ברישא.** וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והורישו ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב אלמא דאיקני וקנה והוריש משתעבד: **מלוה על היתומין כו'.** ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משתעבד אלא גבי יורשים משום מלוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משתעבד יורש למלוה משום מלוה על היתומים: **א"כ מלוה על פה הוא.** ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: **והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו.** לקמן בגט פשוט [קעה.] מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מלוה על היתומין הנ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא ואם כן קשיא דידיה אדידיה. ומיהו לקמן [קעו.] פסקינן הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין:

נפל הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. דסבירא להו לבית הלל כיון דמחוסר גוביינא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת היורשין [א] ובית שמאי לטעמייהו דאית להו כל העומד לגבות כגבוי דמי [ב] ולכך הוי כאילו הוא מוחזק בכך: **אמר** רב יוסף ת"ש זה היה פיקח כו'. לא הוה מצי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (לעיל קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם דהיינו טעמא מדרבי נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה מתני' עדיפא ליה: [י] **דאיקני** קנה ומכר מהו. אליבא דר"מ דקאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא קמבעיא ליה כדמפרש בסמוך וא"ת אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הני לא עבידי דאתו שיקנה נכסים וימכור ויש לומר דמודי ר' מאיר בהא ששעבוד חל ממילא אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן (ג) דהא גבי דאיקני נמי אמרינן לעיל דמהני אפילו לרבנן דרבי מאיר אף על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משום דאלים כח השעבוד הכי נמי אלים לרבי מאיר לענין דמהני אע"ג דלא עבידי דאתו: [י] [**דאיקני** קנה ומכר] כו'. (ד) הקשה רבינו שמואל תיפשוט ליה מדידיה מדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד:) בעל חוב גובה את השבח פירוש (ה) שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפי' דאליבא דרבי מאיר איירי [ג] דהא שמואל לית ליה דר' מאיר דהא פסיק בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר דשמואל דסבירא ליה כר' מאיר הכא דאלים כח השעבוד שיועיל אע"פ שלא בא לעולם אע"ג דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפי' לעיל דהכא מיבעיא ליה לרבנן [ד]: **מצוה** על היתומים לפרוע חובת אביהן. וכופין (ו) כאן [ה] ומיהו אין כופין במקום שלא הניח להם אחריות נכסים [ו] אבל הניח להם כופין דהא נזקקין ליתומים ובמלוה בשטר והכי נמי משמע בסמוך [ל] כדפרישית מדקאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשים משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב לפרוע ומלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ז) והך דהכא אינו כי ההיא (כתובות דף נא:) דגבי קטינא דארעא דהתם מלוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא [מ] משתעבי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים

מיהו

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קנט:] יבמות דף לח:, ב) לעיל דף מב. לקמן דף קעה., ג) [לעיל דף עט: וש"נ], ד) כתובות דף קי., ה) [ב"ק יא:], ו) לעיל ד' מד:, ז) [כתובות לא:], ח) קדושין דף יג: לעיל דף מב. לקמן דף קעה., ט) [ערכין ו: ז. כ. בכורות מח: ב"ק קד:], י) לרש"א הד"א וגר' והוריש מיד, כ) רש"ל. ולגי' רש"א הוא ד"ה אלא כי, ל) רש"ל. וגי' רש"א מדפריך, מ) גי' רש"א משתעבד,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אליבא דר' מאיר וכו' מקודשת לי לכשימות: (ב) ד"ה וחכמים וכו' לפרוע כלום והלא זה הקרקע: (ג) תום' ד"ה דאיקני וכו' כאן יועיל דהא גבי דאיקני וקנה נמי אמרינן: (ד) ד"ה דאיקני וכו' הקשה רבינו שמואל. נ"ב בסוף דף זה ממש וע"ש: (ה) בא"ד פירוש השבח שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפירש הוא דאליבא: (ו) ד"ה מלוה וכו' וכופין כדמוכח כאן: (ז) בא"ד חובת אביהן דהכא כצ"ל ותיבת והך נמחק:

מוסף תוספות

א. דבעל חוב לא חשיב מוחזק כלל והוא המוציא מן היורשין ועליו הראיה. ריטב"א. ב. כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחזק בנכסים דמי והרי הן קמו במקום הבן. רש"י יבמות לח: ג. ומבעי ליה אליבא דרבנן. ב"מ יד: תוד"ה תריץ. ד. וי"ל [עוד] דהא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח היינו לפי המסקנא (דהתם) [דהכא] דפשיט דאקני קנה ומכר משתעבד אף לרבנן. שס. ה. הא פשיטא ליה דכופין דהא עיקר מילתיה בערכין (כב.) אהא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וקאמר משום דפריעת בע"ח מצוה והני לאו בני מיעבד מצוה נינהו מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקקין. כתובות פו. תוד"ה אמר. ו. [ו]בדליכא אחריות נכסים מצוה על היתומים ואין כופין וטעמא משום דהוי מצות כיבוד מצוה שמתן שכרה בצידה דאין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה [כדאיתא חולין קי:], והא דמר בהגוזל עצים (ב"ק צד:) הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן, התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד לחודיה לא. כתובות פו. תוד"ה פריעתי.

רבינו גרשום

אומר בחול אמרו. חכמים דדבריו קיימין דמצי למיכתב אין כתיבה מעכבת קל וחומר לשבת דאין יכול לכתוב דאין כתיבה מעכבת: כיוצא בו זכין לגדול. הואיל ואית ליה יד אין יד מעכבת בו: ר' יהושע אומר לגדול אמרו וכו' כסוגיא דבחול אמרו: נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. אותן שאר קרובים שמורישין לו ירושתו כגון דודו או אחיו או אשתו: והיתה עליו. על אותו בן לפרוע כתובת אשה ובעל חוב: יורשי האב. כגון בניו של אב או אחיו של אב: אומרים הבן מת ראשון. ואין לו בנים לבן וחזרה ירושתו לאביו ואנו יורשין אותו: ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת

עין משפט
נר מצוה

קנב א מיי' פ"ה מהל' נחלות הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יב:
קנג ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעי' א ועי' בב"י:
קנד ג מיי' שם פי"א הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז ס"א:

מוסף רש"י

נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. לו אין נכסים ולמורישיו יש נכסים (יבמות לח:). **הבן מת ראשון.** ולא זכה בנכסי האב ואין לב"ח מה לגבות (שם). **המלוה את חבירו בשטר.** אפילו אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשנים אוחזין (ב"מ טו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי (לקמן קעה.) דסתם שטר לאחריות נכתב (לעיל מב.). **גובה מנכסים משועבדים.** מכורין (לקמן קעה.) מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם (לעיל מב.). **על ידי עדים.** כלומר בלא שטר, גובה מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו, דהא קי"ל המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים, אבל ממשועבדים לא יגבה, דעדים בלא שטר לית להו קלא (שם). **זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע.** לפי שהיה זה מבריח מטלטליו ולא היה לו מהיכן ימשכננו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע (כתובות קי.). **דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש.** האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מוכר לך או משעבד לך ואחר כן קנה ומכר לאחרים, או כתב לו דאיקני והוא קנה אחרי כן ומת והוריש לבניו (לעיל מד:). **מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן.** משום כבוד אביהן, אלא שאין לב"ד לכופן על כך, דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה ולולב, אלא מצוה בעלמא דרבנן (כתובות צא: ועי' תוס' שם פו. ד"ה פריעת). **מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות.** דשעבודא לאו דאורייתא וכ"ש מן הלקוחות, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שעבדו דכתב ליה כל נכסי דאית לי אחראין לשטרא דנן (קדושין יג:) טעמא מפרש בשלהי מכילתין שיעבודא לאו דאורייתא, ומיהו לא קי"ל הכי, אלא כדמפרש התם הלכתא גובין מן היורשין ולא מן הלקוחות (לעיל מב.).

רבינו גרשום (המשך)

הייתי חייב לך כלום שכבר פרעתי לך קודם לכן. וחכמים אומרים אין יכול לטעון כך דזה פיקח היה שמכר לו קרקע להכי מכר לו את הקרקע שאם יאמר זה אין לי ממה לפרוע חובך יכול למשכנו הקרקע שמכר לו לתפשו עד שיגבה חובו אלמא דסבירא להו לרבנן דמה שקנה שוב אחרי ההלואה יכול למשכנו ותפשוט לך מיהא אפי' לרבנן דאי כתב לו דאקנאי ודקנינא דמשתעבד נמי מאי דקני שוב: אמר ליה רבא. אי משום הא לא איריא: מיניה. דבעל חוב גופיה קאמרת דיכול למשכנו מה שקנה שוב הא פשיטא לי דמיניה גבה אפי' מגלימא דעל כתפיה אע"ג דלא כתב ליה דאיקני. אלא כי קמבעיא לן היכא דכתב ליה דאיקני קנה שוב ומכר או שקנה שוב והוריש מאי. מצי בעל חוב לאפקינהו מידא דלקוחות או מן יורשין הואיל וכתב ליה דאיקני או לא: ת"ש מתני' נפל הבית על אביו ועליו כו':

לפרוע חובותיו מנכסיו המגיעין לחלקו של בן: ב"ש אומרים. הואיל וממון המוטל בספק הוא חולקין ויפרעו החצי: וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב ולא יפרעו כלום: תנן התם כו' גובה מנכסים משועבדים. מה שמכר גבה מן הלקוחות: בני חורין. מה שלא מכר [illegible]

בעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן [illegible]